

Notat - Basisbudget 2023-26 (hovednotat)

Sagsnavn: Budget 2023-26
Sagsnummer: 00.01.00-S55-2-21
Skrevet af: Brian Almann Hansen og Lars Sønderby
E-mail: brian.hansen@randers.dk
Forvaltning: Budget
Dato: 26-08-2022
Sendes til: **Byrådet (som en del af budgetmaterialet B2023-2026)**

I dette notat gives en overordnet beskrivelse af Randers Kommunes basisbudget for 2023-26 – herunder en beskrivelse af det økonomiske råderum for de kommende politiske forhandlinger om budget 2023-26.

Notatet er opdelt i følgende hovedafsnit:

1. Resume – kortfattet sammenfatning af det samlede forslag til basisbudget
2. Forudsætninger
3. Styringsmål og økonomisk råderum

1. Resume

Dannelsen af basisbudget 2023-26 – altså det tekniske budget – sker som sædvanlig ved at tage udgangspunkt i det allerede vedtagne budget 2022-25. Hertil lægges ændringer som følge af tillægsbevillinger, nye demografiberegninger, lovændringer, ændrede pris- og lønskøn og øvrige konsekvenser af årets økonomiaftale mellem regeringen og KL.

Hertil kommer en lang række forudsætninger som er beskrevet i dette notat. Herudover henvises til følgende notater for en mere udførlig beskrivelse:

- Basisbudget 2023-26 (uddybende beskrivelse)
- Indkomstoverførsler 2022-26
- Demografireguleringer i basisbudget 2023-26
- Ændret pris- og lønskøn 2022-26
- 'Anlægspakken' – bilagsmateriale om anlægsbudgettet

Ovennævnte notater indgår som en del af det samlede budgetmateriale, der fremsendes til byrådets budgetseminar den 1. september 2022.

Blandt de vigtigste budgetforudsætninger kan nævnes følgende poster:

Effektiviserings- og besparelseskra

Der er udarbejdet et samlet effektiviserings- og besparelseskatalog på 17,4 mio. kr. i 2024, 34,8 mio. kr. i 2025 og 52,2 mio. kr. i 2026. Disse beløb er indarbejdet i budgettet (under konto 6) og er således anvendt som finansiering. Hvis der politisk fjernes forslag fra kataloget, skal det som udgangspunkt erstattes af et

andet forslag med tilsvarende økonomisk virkning – alternativt vil det medføre en reduktion af det opgjorte råderum.

Befolkningsudviklingen

I lighed med tidligere år anvendes det statsgaranterede folketal for 2023, mens kommunens egen prognose anvendes i overslagsårene. I 2026 forventer egen prognose 620 flere indbyggere end fremskrivningen fra Danmarks Statistik. Hvis det viser sig, at væksten afviger fra kommunens egen prognose kan det medføre betydelige ændringer i kommunens økonomi. Færre indbyggere end forudsat vil indebære en forværring af økonomien og omvendt, hvis der kommer flere indbyggere.

Demografi

Herudover er det - i lighed med sidste år – forudsat, at der i de kommende års økonomiaftaler vil ske en kompensation til kommunerne vedrørende demografisk betingede merudgifter på yderligere 0,5 mia. kr. årligt. Dette svarer for Randers Kommune til 8,5 mio. kr. i 2024 stigende til 25,5 mio. kr. i 2026. Denne forudsætning er forbundet med ganske betydelig usikkerhed og beløbet kan enten blive større eller mindre end forudsat.

Busdrift

Midttrafik har betydelige økonomiske udfordringer som følge af de stigende brændstofpriser. I 2022 er der tale om en beregnet merudgift for Randers Kommune på 9,0 mio. kr. (udover fremskrivningen baseret på KL's satser som indebærer et løft på 4,9 mio. kr. i 2022). I 2023 er forventningen på nuværende tidspunkt en merudgift på omkring 12 mio. kr. årligt som følge af stigende brændstofpriser - udover fremskrivningen med KL's satser, der for bustrafikkens vedkommende indebærer et løft på 5,2 mio. kr. i 2023 stigende til 5,8 mio. kr. i 2025 og frem. Baggrunden for merudgifterne udover KL's satser og den modtagne kompensation kommunen har modtaget som følge af de stigende priser, er blandt andet, at Randers Kommune har en relativ høj andel af udgifterne til kollektiv trafik på landsplan.

Det forudsættes, at merudgiften i 2022 håndteres indenfor rammen afsat til kollektiv trafik – om nødvendigt ved tilpasning af driften. For 2023 og frem foreslås det, at der politisk tages stilling til, om den kollektive trafik skal kompenseres for den del af merudgifterne, som ligger udover den kompensation kommunen har modtaget for de stigende priser - eller driften varigt skal tilpasses, så udgifterne kan finansieres indenfor det afsatte budget.

På baggrund af ovenstående beskrivelse er der foretaget en foreløbig reservation af råderummet på 12 mio. kr. i 2023 til imødegåelse af merudgifterne til kollektiv trafik. Fra 2024 og frem er der ikke foretaget en sådan reservation. Det er dels usikkert, hvorledes brændselspriserne vil udvikle sig, ligesom det fra og med 2024 – i et vist omfang - vil være muligt at tilpasse driften og skabe økonomisk balance via ændringer i køreplanerne (om nødvendigt færre køreplanstimer) indenfor den økonomiske ramme, der ender med at blive politisk besluttet i budget 2023-2026.

Såfremt der herudover er behov for væsentlige ændringer – herunder ændrede servicemål i den eksisterende kollektive trafikplan eller et eventuelt behov for en ny kollektiv trafikplan med ændrede principper for betjening – kan dette først implementeres fuldt ud i forlængelse af det kommende udbud af bybuskørslen.

I det omfang det efterfølgende lykkes KL (eller andre) at forhandle yderligere kompensation fra regeringen til Trafikselskaberne, vil råderumsreservationen og en fremadrettet økonomisk ubalance kunne reduceres. Der henvises til særskilt notat om sagen, der uddybende beskriver de økonomiske udfordringer på området.

Socialområdet

Samlet set for socialområdet forventes et merforbrug i 2022 på 50,7 mio. kr. Med et overført merforbrug fra tidligere år på 30 mio. kr. forventes merforbruget ultimo 2022 at være på 80,7 mio. kr.

Effekterne af handleplanerne i 2022 er opgjort til 5-6 mio. kr. og er ikke indregnet i ovenstående skøn. Hvis disse medtages forventes et underskud ved udgangen af 2022 på ca. 75 mio. kr. Byrådet har tidligere besluttet en gældssanering af området, hvoraf der resterer 16,8 mio. kr. som effektueres i forbindelse med regnskab 2022. Medtages dette beløb vil socialområdets gæld primo 2023 udgøre knap 60 mio. kr.

I forbindelse med budgetlægningen for 2023-2026, er der udarbejdet yderligere initiativer til en økonomisk handleplan 2023-2026 på socialområdet (se særskilt bilag). De udarbejdede handleplaner på området kan dog udelukkende være med til at dæmpe den fremtidige forventede vækst i underskuddet på området.

På den baggrund foreslås det, at der som led i de politiske drøftelser om budgettet for 2023-2026 tages stilling til mulighederne for yderligere gældssanering af socialområdet samt muligheden for at give området et varigt løft udover det området forventes at modtage via demografimodellen. Med henblik herpå, er der foretaget en foreløbig reservation i råderummet på 10 mio. kr. årligt til socialområdet i 2023 og frem.

Indkomstoverførsler

Der er budgetlagt med en uændret/svagt faldende udgiftsandel i overslagsårene. Historisk set har Randers Kommune haft en stigende andel med 2,03% i 2020, 2,05% i 2021 og forventet 2,11% i 2022. I 2023 forventes en andel på 2,08% og dernæst uændret/svagt faldende andel frem mod 2026. Realiseringen af denne forudsætning kræver fortsat stort fokus på alle målgrupper på beskæftigelsesområdet.

Økonomisk råderum

Med de forudsætninger der er lagt til grund for forslaget til basisbudget 2023-2026 (inkl. diverse korrektioner som gennemgås i notatet) kan der opstilles følgende råderumsopgørelse:

Mio. kr.	2023	2024	2025	2026	Gns.
Råderum	-13,7	-8,6	-44,0	-23,3	-22,4
- Foreløbig reservation bustrafik	12,0				
- Foreløbig reservation socialområdet	10,0	10,0	10,0	10,0	
Råderum (efter foreløbige reservationer)	8,3	1,4	-34,0	-13,3	-9,4
Anlægspulje til prioritering i 2026				-30,8	

Tallene før reservationer viser et **samlet gennemsnitligt råderum på 22,4 mio. kr.** og et **varigt råderum (overskud) på 23,3 mio. kr.** i 2026 og frem. Med andre ord kan der maksimalt vedtages nye varige bevillinger i 2026 og frem på 23,3 mio. kr., hvis målsætningen om balance skal opretholdes. Sker dette ikke, dannes 2027 i næste års budgetlægning som udgangspunkt med en indbygget ubalance.

Som nævnt ovenfor forventes pt. en merudgift på ca. 12 mio. kr. vedrørende kollektiv bustrafik i 2023 som følge af stigende brændselspriser. I hvilken grad dette vil fortsætte i 2024 og frem er endnu usikkert. Herudover er der en væsentlig økonomisk ubalance på socialområdet. Der er derfor som ovenfor beskrevet foretaget foreløbige reservationer af råderum på i alt 22 mio. kr. i 2023 samt 10 mio. kr. årligt i 2024 og frem.

Med reservationerne ønskes det fra forvaltningens side tydeliggjort, at der er økonomiske problemstillinger i det samlede budgetforslag, der i særlig grad er presserende. Som led i den videre budgetlægning skal der politisk tages stilling til disse – herunder om reservationerne (helt eller delvist) skal udmøntes til de pågældende fagområder eller problemstillingerne skal adresseres på anden vis.

Efter de foreløbige reservationer er råderummet negativt i 2023 og 2024, mens der i 2025 og 2026 er et positivt økonomisk råderum. Det samlede **gennemsnitlige råderum er på 9,4 mio. kr.** i budgetperioden og der er et **varigt råderum (overskud) på 13,3 mio. kr.** i 2026 og frem.

Hertil kommer, at der i basisbudgettet er indarbejdet en anlægspulje til politisk prioritering på 30,8 mio. kr. i 2026.

Henviste sager samt eventuel videreførelse af bevillinger der udløber i budgetperioden skal finansieres af ovennævnte råderum. Det samme gælder fremsendte budgetønsker fra fagudvalgene samt områder med større økonomiske udfordringer.

Nærværende notat afsluttes med en opstilling af de politiske muligheder for at øge det økonomiske råderum - med forvaltningens tilknyttede bemærkninger i forhold til risici og de usikkerheder, der er indeholdt i det samlede budgetforslag.

I lighed med tidligere år er de beregnede demografibeløb (for områder der skal have tilført midler) placeret centralt på konto 6 til udmøntning som led i de videre politiske drøftelser om budgettet. Det drejer sig om følgende beløb, der således allerede er finansieret i basisbudgettet:

Demografipuljer på konto 6 (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Småbørn (inkl. efterregulering)	9,4	15,2	21,9	29,5
Social (inkl. efterregulering)	12,2	14,5	16,7	19,5
Omsorg (ekskl. efterregulering)	26,1	50,0	70,8	90,2
I alt	47,8	79,7	109,4	139,2

De beregnede demografireguleringer på skoleområdet er indarbejdet direkte i basisbudgettet. Der henvises til særskilt notat om demografireguleringer for en nærmere beskrivelse heraf.

2. Forudsætninger (herunder ændringer siden budget 22-25).

Ved dannelsen af basisbudgettet for 2023-26 er der gjort en lang række forudsætninger. Disse er beskrevet nærmere nedenfor – herunder de ændringer, der er sket siden budgetvedtagelsen for 2022-25.

Fokus i beskrivelsen knytter sig til de poster, der påvirker kommunens overordnede styringsmål – nemlig resultatet af ordinær drift og anlæg.

Afsnittet er opdelt i følgende poster:

- Skatter samt tilskud og udligning
- Serviceudgifter
- Øvrig drift
- Skattefinansieret anlæg.
- Renter
- Øvrige poster

Der henvises desuden til det uddybende notat om basisbudgettet for en nærmere beskrivelse af talmaterialet.

2.1 Skatter samt tilskud og udligning

Nedenfor beskrives de vigtigste forudsætninger/ændringer på områderne:

Valg af statsgaranti i 2023 (herunder statsgaranteret folketal)

I lighed med tidligere år forudsættes i basisbudgettet valg af statsgaranti i 2023. Det statsgaranterede folketal (fra Danmarks Statistik) er på 99.805 pr. 1/1 2023, hvoraf der er forudsat 535 fra Ukraine (merindvandring som følge af krigen¹).

Valget mellem statsgaranti og selvbudgettering er mere usikkert end normalt som følge af usikkerheden vedrørende de ukrainske statsborgere. Det endelige valg skal først foretages i forbindelse med 2. behandlingen af budget 2023-26 og der vil hertil (i lighed med tidligere år) blive udarbejdet særskilt notat om sagen.

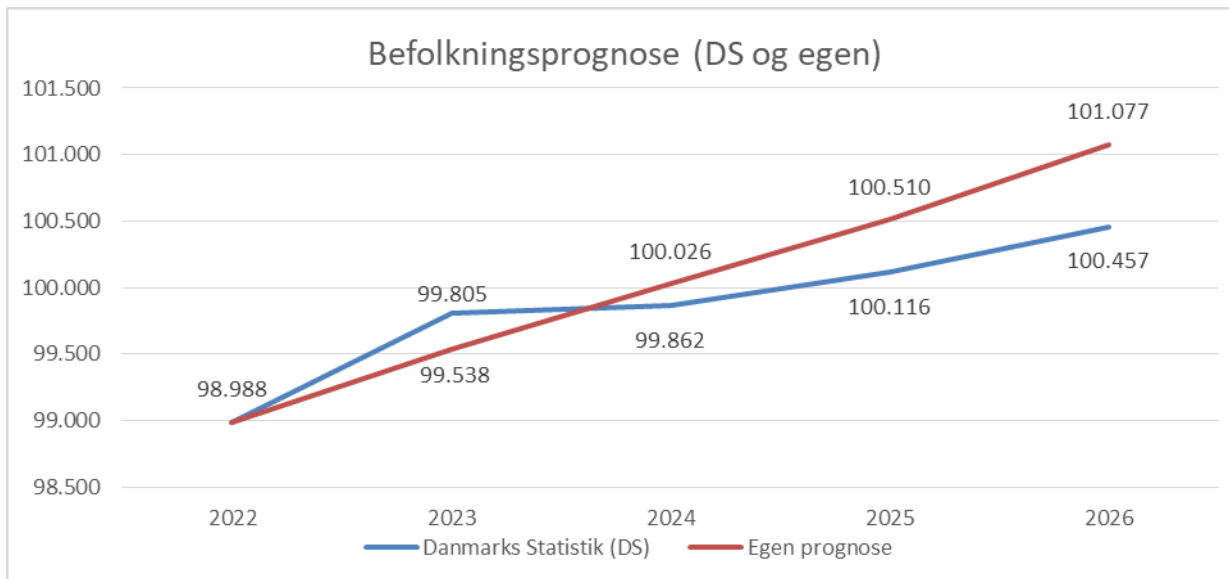
Kommunens egen prognose vil som sædvanlig blive anvendt i overslagsårene og her forventes 100.026 borgere pr. 1/1 2024 stigende til 101.077 borgere pr. 1/1 2026. Danmarks Statistik forventer kun 100.457 i deres fremskrivning pr. 1/1 2026 – altså 620 færre.

Hvis det viser sig, at væksten afviger fra kommunens egen prognose kan det medføre betydelige ændringer i kommunens økonomi.

Nedenstående figur sammenholder befolkningsprognosen fra Danmarks Statistik med Randers Kommunes egen prognose:

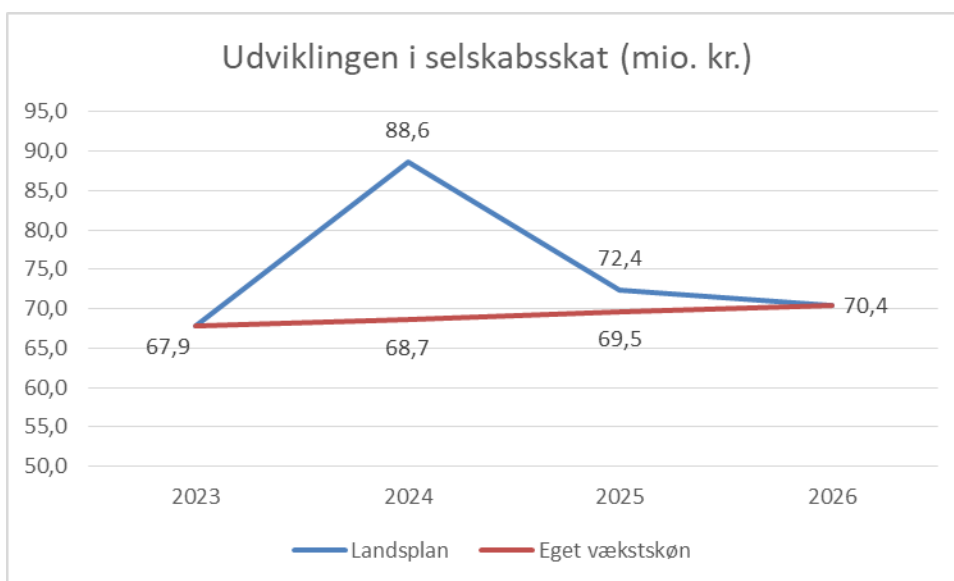
---

¹ Danmarks Statistik oplyser, at de forudsætter løbende udvandring af disse borgere i løbet af perioden frem til udgangen af 2024. Ifølge Kommunens egen prognose pr. 1/1 2023 forventes 99.538 borgere (ex. merindvandring fra Ukraine). Korrigeres for Ukraine forventer prognosen fra Danmarks Statistik 99.270 borgere – altså 268 færre end kommunens egen prognose pr 1/1 2023.

Ændringer vedrørende selskabsskat

På landsplan forventes en meget stor stigning på godt 30% i selskabsskatterne fra 2023-24. Ifølge KL vedrører det dog kun "et antal meget store selskaber, der har afregnet rekordhøje skatter i 2021" (som afregnes i 2024). Som følge heraf kan KL's vækstskøn på landsplan ikke benyttes. I stedet forudsættes en udvikling i væksten jf. figuren nedenfor (eget vækstskøn):

Med ovennævnte udvikling vil der samlet set være følgende mindreindtægt vedrørende selskabsskat, når ændringer i bloktilskud og udligning medtages:

Ændringer vedrørende selskabsskat (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Ændret selskabsskat	-12,6	-12,3	-11,1	-11,9
Ændret udligning	-8,5	-34,9	-10,9	-8,0
Ændret bloktilskud	29,3	81,1	31,4	26,2
Selskabsskat i alt (nettomindreindtægt)	8,2	33,9	9,5	6,2

Generelt vil Randers Kommune altid opleve et tab ved stigende selskabsskatter. Årsagen hertil skyldes primært, at Randers Kommune bliver modregnet i bloktilskuddet i forhold til andelen af folketallet på 1,68%, hvorimod selskabsskatterne i Randers Kommune kun udgør 0,65% af landsplan i 2023. Hertil kommer at Randers Kommune – som nævnt ovenfor – ikke forventer samme udvikling i selskabsskatterne som på landsplan.

Dødsboskat

Indtægten fra dødsboskat i 2023 er væsentligt højere end forventet. Normalt er der en indtægt fra manuelle dødsboskatter på 3-4 mio. kr. men ifølge KL's tilskudsmodel udgør indtægterne for den manuelle dødsboskat 26,8 mio. kr. for Randers Kommune, hvilket er 23,3 mio. kr. mere end forventet.

KL oplyser, at der i enkelte år kan opleves væsentligt højere indkomster end normalt. Det sker således for et antal kommuner hvert år.

Uændrede skatteprocenter-/promiller

Der forudsættes uændrede skatteprocenter/promiller i forhold til budget 2022-25.

I økonomiaftalen fremgår det, at regeringen og KL er enige om at understøtte skattefleksibilitet i kommunerne inden for en samlet uændret kommunal skat. På den baggrund er der som en del af aftalen etableret en ramme til nedsættelser af indkomstskatten og dækningsafgiften med tilskud i 2023 på op til 150 mio. kr. på landsplan samt en tilsvarende ramme til forhøjelser af indkomstskatten i 2023.

Tilskudsprocenten kan ved skattenedsættelse højst udgøre 75 pct. af provenutabet i 2023, 50 pct. i 2024 og 2025 og 25 pct. i 2026. Med henblik på at understøtte en samlet uændret skat skal kommunerne inden budgetlægningen ansøge Indenrigs- og Boligministeriet om adgang til at få andel i tilskuddet til skattenedsættelse samt rammen til skatteforhøjelse. Ansøgningsfristen er fastsat til 9. september 2022.

Finansiering af minimumsnormeringer (omlægning til bloktilskud)

Finansieringen af lovkravet om minimumsnormeringer omlægges til bloktilskud fra og med 2024. Samtidig ændres beregningsforudsætningerne, idet ledere nu kun vægtes med 85 pct. i normeringsopgørelsen. I beregningen af den kompensation kommunerne har modtaget, har det hidtil været forudsat, at pædagogiske ledere blev medregnet 100% i normeringsopgørelserne.

Det betyder i udgangspunktet en merkompensation til kommunerne. Finansieringen (via bloktilskuddet) til Randers Kommune kan opgøres til 27,3 mio. kr. hvor den budgetterede finansiering under børneområdet (som nu bortfalder) er opgjort til 23,2 mio. kr. Altså en nettomerindtægt som følge af ovennævnte på 4,1 mio. kr. til Randers Kommune fra og med 2024. Da udgiften til minimumsnormeringer allerede er indeholdt i budgettet slår ændringen i forudsætningerne igennem som en forbedring og merindtægten tilfalder kommunekassen.

Kompensation for demografi i overslagsår

I lighed med sidste år er der forudsat en kompensation i kommende års økonomiaftaler mellem regeringen og KL på 0,5 mia. kr. årligt fra 2024 og frem som følge af det demografiske udgiftspres – svarende til 8,5 mio. kr. i 2024 stigende til 25,5 mio. kr. i 2026 for Randers Kommune.

Kompensationen er ikke indregnet i KL's skatte- og tilskudsmodel, men det må forventes, at kommunerne også fremover bliver kompenseret for det stigende demografiske pres i et eller andet omfang.

Beløbets størrelse er behæftet med forholdsvis stor usikkerhed. Det vurderes, at størrelsen af kompensationen i høj grad vil være påvirket af det fremtidige finanspolitiske råderum på landsplan og i nogen grad også udfaldet af et kommende folketingsvalg. Forudsætningen om de 0,5 mia. kr. årligt skal således betragtes som en forventet samlet netto-kompensation til kommunerne.

Udligning (socioøkonomi)

Som følge af ændret andel af de i alt 18 socioøkonomiske kriterier i den kommunale udligning på landsplan, kan der beregnes en merindtægt i 2023 på 30,6 mio. kr. stigende til 33,4 mio. kr. i 2026 (se det uddybende notat for en specifikation heraf). Beløbet indgår som en del af den generelle finansiering og skal bl.a. ses i sammenhæng med merudgifterne vedrørende beskæftigelsesområdet (indkomstoverførsler) og socialområdet.

Flere af de investeringsmodeller som der arbejdes med på socialområdet har indarbejdet en merindtægt fra udligningen – en merindtægt der opstår i det omfang det lykkes at anbringe en borger i eget regi (indenfor kommunegrænsen) fremfor eksternt i en anden kommune.

På baggrund af en gennemgang af de aktuelle forventninger på socialområdet er der af ovennævnte merindtægt derfor reserveret en pulje på 2,5 mio. kr. i 2023 og frem til socialområdet. Puljen tænkes i første omgang udmøntet ved regnskabsafslutningen for 2023, når det mere præcist kan opgøres hvor mange (og hvilke) borgere det drejer sig om.

Udligning (ændret folketal mm.)

Som følge af ændret folketal i Randers Kommune og på landsplan (samt ændrede nettodrifts- og anlægsudgifter på landsplan) kan der beregnes en nettomerindtægt til Randers Kommune.

Det samlede beløb kan opgøres til en merindtægt på 11,2 mio. kr. i 2023. Den tilsvarende merindtægt i 2024-26 er på hhv. 23,5 mio. kr., 39,1 mio. kr. og 53,2 mio. kr. Beløbet skal bl.a. ses i sammenhæng med merudgifterne på kommunens demografiområder (se nedenfor).

Midtvejsregulering 2023 (Pris- og lønudvikling)

I økonomiaftalen for 2023 er kommunerne blevet kompenseret for en samlet pris- og lønudvikling i 2023 på 2,6%, mens KL i deres prisregister (som Randers Kommune anvender i budgetlægningen) kun har indregnet en stigning på 2,5%. Denne mindre ændring må forventes at indebære en negativ midtvejsregulering næste år af bloktilskuddet på ca. 300 mio. kr. svarende til ca. 5 mio. kr. for Randers Kommune. De forventede indtægter fra bloktilskuddet i basisbudgettet er som følge heraf varigt reduceret med 5 mio. kr. i 2023 og frem.

Midtvejsregulering 2023 (indkomstoverførsler)

Umiddelbart efter indgåelse af økonomiaftalen blev anden delaftale om nytænkning af beskæftigelsesindsatsen indgået.

Aftalen indeholder bl.a. en forudsætning om, at kommunerne kan reducere driftsudgifterne til aktivering via mere målrettede tilbud (mere virksomhedsrettet). Der forudsættes således en reduktion af

driftsudgifterne til aktivering på landsplan med 370 mio. kr. i 2023 (og lidt mere de følgende år) - svarende til 6,2 mio. kr. for Randers Kommune i 2023.

Da bloktilskuddet i 2023 ikke kan ændres (er fastlagt i økonomiaftalen) medtages ovennævnte ændring i stedet som en forventet negativ midtvejsregulering i 2023 – og der er på den baggrund reserveret 6,2 mio. kr. af kommunens bloktilskud i 2023 til den forventede regulering. Ændringerne i 2024 og frem er indarbejdet i KL's balanceforudsætninger og indgår dermed i det samlede regnestykke over indkomstoverførsler (se også nedenfor).

Anlæg – reduceret bloktilskud som følge af lavere anlægsramme

Økonomiaftalen indebærer at anlægsrammen på landsplan i 2023 reduceres med godt 1,5 mia. kr. svarende til en reduktion i bloktilskuddet til Randers Kommune på 25,7 mio. kr. Den tilsvarende reduktion i 2024-26 er hhv. 17,5 mio. kr., 17,9 mio. kr. og 20,0 mio. kr.

Anlæg - forøget bloktilskud som følge af bortfald af lånemuligheder

Økonomiaftalen indeholder udelukkende den ordinære lånepulje. Der var oprindeligt i KL's tilskudsmodel på landsplan forudsat låneadgang vedrørende anlæg på 650 mio. kr. i årene 2023-26. Da denne mulighed bortfalder forøges bloktilskuddet med et tilsvarende beløb svarende til en merindtægt på 10,9 mio. kr. årligt for Randers Kommune i 2023 og frem.

2.2 Serviceudgifter

Serviceudgifterne budgetteres som normalt – dvs. udgangspunktet er budgetbeløbene fra budget 2022-25, hvortil kommer demografi, ændret pris- og lønfremskrivning, lovændringer, effektiviseringskrav og tillægsbevillinger. Nedenfor nævnes de vigtigste forudsætninger:

Demografi

Ud fra kommunens aktuelle befolkningsprognose er der foretaget demografiberegninger på de sædvanlige områder.

Samlet giver dette en merudgift på udgiftssiden i forhold til de beløb, der tidligere er indregnet i budget 2022-25 (på 8,0 mio. kr. i 2023 og godt 11 mio. kr. i årene 2024 og 2025). Merudgiften skal bl.a. ses i sammenhæng med merindtægten via udligningen, jf. nedenstående tabel:

Nettoresultat demografi (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Kompensation fra økonomiaftalen	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1
Forudsat kompensation i overslagsår (eget skøn i budget 2023-2026)		-8,5	-17,0	-25,5
Allerede indregnet i budget 2022-2025	23,5	31,9	40,3	40,3
Delsum (økonomiaftalen)	2,4	2,3	2,2	-6,3
Forventede merudgifter (jf. demografinotat)	8,0	11,3	11,1	39,2
Øget tilskud/udligning (som følge af ændret folketal samt udgiftsniveau på landsplan)	-11,2	-23,5	-39,1	-53,2
I alt	-0,7	-9,8	-25,8	-20,3

(Minus angiver indtægter/overskud)

Samlet er der tale om en merindtægt i 2023 på 0,7 mio. kr. Den tilsvarende merindtægt i 2024-26 er hhv. 9,8 mio. kr., 25,8 mio. kr. og 20,3 mio. kr.

Der henvises til det uddybende notat om basisbudgettet samt særskilt notat om demografireguleringerne for en nærmere beskrivelse heraf. Nedenstående tabel viser de demografibeløb der er afsat centralt på konto 6 til udmøntning i forbindelse med de politiske forhandlinger om budget 2023-26:

Demografifuljer på konto 6 (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Småbørn (inkl. efterregulering)	9,4	15,2	21,9	29,5
Social (inkl. efterregulering)	12,2	14,5	16,7	19,5
Omsorg (ekskl. efterregulering)	26,1	50,0	70,8	90,2
I alt	47,8	79,7	109,4	139,2

Effektiviserings- og besparelseskra v 2024-26

I lighed med tidligere år (og som godkendt i budgetproceduren for 2023-26) er der indarbejdet et nyt effektiviserings- og besparelseskra v i 2026. Samtidig blev følgende besluttet:

Den økonomiske effekt af de forslag som socialområdet skal udarbejde til den økonomiske handleplan vil overstige socialrådets andel af det generelle effektiviserings- og besparelseskra v. Det foreslås derfor, at socialområdet ikke pålægges at udarbejde yderligere forslag til udmøntning af det generelle kra v på 2,59 mio. kr. i 2024, 5,17 mio. kr. i 2025 og 7,76 i 2026 og frem. Stillingtagen til udmøntning af socialrådets andel af det generelle effektiviserings- og besparelseskra v henvises i stedet til de politiske forhandlinger om budgettet i september.

Det samlede effektiviserings- og besparelseskatalog (vedlagt som bilag) svarer dermed til 17,4 mio. kr. i 2024, 34,8 mio. kr. i 2025 og 52,2 mio. kr. i 2026. Disse beløb er indarbejdet i budgettet (under konto 6) og er således anvendt som finansiering.

Hvis der politisk fjernes forslag fra kataloget, skal det som udgangspunkt erstattes af et andet forslag med tilsvarende økonomisk virkning – alternativt vil det medføre en reduktion af det opgjorte råderum.

Der henvises til selve effektiviserings- og besparelseskataloget samt særskilt notat "udmøntning af effektiviserings- og besparelseskra v" for en nærmere beskrivelse.

Konsekvens af ændrede pris- og lønskøn (herunder busdrift)

Hvert år opdaterer KL de pris- og lønskøn (PL skøn) der anvendes ved kommunernes budgetlægning. Da der er tale om forholdsvis store ændringer i tallene har det betydelige konsekvenser for både udgiftssiden og indtægtssiden (bloktilskuddet) i Randers Kommune.

Beregninger og forudsætninger er nærmere beskrevet i særskilt notat (ændret pris- og lønskøn 2022-26).

Som det fremgår af notatet giver de ændrede pris- og lønskøn i udgangspunktet et nettooverskud i 2022 på 39,3 mio. kr. for Randers Kommune. Dette er dog ud fra en samlet vurdering, der ikke tager højde for delområder som kan blive ramt uforholdsmæssigt hårdt af de stigende priser. Herunder områder med kontraktlige forpligtelser med indbygget indeksregulering af priserne - eksempelvis kørselskontrakterne på visiteret personbefordring samt kommunens huslejebetalinger.

Det foreslås derfor, at der kun overføres 26,8 mio. kr. til en udvidelse af det økonomiske råderum i budget 2023-2026. Restbeløbet på 12,5 mio. kr. foreslås reserveret med henblik på udmøntning i forbindelse med

regnskab 2022 efter indstilling fra forvaltningen. Anvendes beløbet ikke fuldt ud i den forbindelse kan et eventuelt restbeløb indgå i opgørelsen af det økonomiske råderum for næste års budgetlægning.

Som det ligeledes fremgår af notatet (og som også beskrevet ovenfor) er der betydelige økonomiske udfordringer vedrørende busdrift (Midttrafik). I 2022 er der tale om en beregnet merudgift på 9,0 mio. kr. (udover fremskrivningen baseret på KL's satser), og i 2023 er den tilsvarende merudgift på omkring 12 mio. kr. (udover KL's satser for prisudviklingen).

Det forudsættes, at merudgiften i 2022 håndteres indenfor rammen afsat til kollektiv trafik – om nødvendigt ved tilpasning af driften. I 2023 foreslås det, at der politisk tages stilling til, om den kollektive trafik skal kompenseres for merudgifterne eller driften varigt skal tilpasses, så udgifterne kan finansieres indenfor det afsatte budget. Der er på den baggrund foretaget en foreløbig reservation af råderummet på 12 mio. kr. i 2023 (se også afsnit 3 nedenfor).

Fra 2024 og frem er der ikke foretaget en sådan reservation. Det er dels usikkert, hvorledes brændselspriserne vil udvikle sig, ligesom det fra og med 2024 – i et vist omfang - vil være muligt at tilpasse driften og skabe økonomisk balance via ændringer i køreplanerne (om nødvendigt færre køreplanstimer) indenfor den økonomiske ramme, der ender med at blive politisk besluttet i budget 2023-2026.

Såfremt den økonomiske udfordring er så væsentlig, at der skal besluttet nye servicemål i den eksisterende kollektive trafikplan eller der skal udarbejdes en ny kollektiv trafikplan med ændrede principper for betjening, så kan dette først adresseres fuldt ud i forlængelse af det kommende udbud af bybuskørslen. På nuværende tidspunkt planlægges udbuddet gennemført med henblik på at træde i kraft august 2024. Hvis udbuddet skal gennemføres på baggrund af en helt ny trafikplan, må det forventes at forlænge processen med minimum et år.

Når forvaltningen har et samlet overblik ift. de økonomiske rammer som besluttet for 2023-2026 samt de varslede reduktioner i den regionale busdrift, så vil der efter behov blive udarbejdet en sag til politisk behandling, der kan adressere eventuelle resterende økonomiske udfordringer som måtte udestå inden resultatet af det kommende udbud kan implementeres.

Forvaltningen er blevet oplyst om, at der er planlagt dialog mellem KL og regeringen om problemstillingen og håbet er, at dette kan give anledning til en reduktion i den beskrevne merudgift. I det omfang dette sker, vil ovennævnte reservation på 12 mio. kr. eventuelt kunne nedjusteres tilsvarende. Der henvises til særskilt notat om sagen, der uddybende beskriver de økonomiske udfordringer på området.

Udmøntning af ingen prisfremskrivning

Forudsætningen om ingen prisfremskrivning på udvalgte arter (fødevarer og tjenesteydelser) gælder til og med 2023. Herefter er der i basisbudgettet forudsat fuld prisfremskrivning.

Puljen til udmøntning af ingen prisfremskrivning udgør 10,2 mio. kr. og der kan med de nye satser udmøntes 12,5 mio. kr. Forskellen er afsat som en reservepulje på 2,3 mio. kr. til eventuelle yderligere korrektioner i forbindelse med udmøntningen og/eller eventuel politisk prioritering.

Lovændringer (LC-program samt øvrige reguleringer)

I basisbudgettet er det forudsat, at Randers Kommune har mer-/eller mindreudgifter svarende til andelen af den modtagne kompensation på landsplan (4,0 mio. kr. i 2023 stigende til 8,5 mio. kr. i 2026).

Den helt store post på årets LC program er vederlagsfri tandpleje til de 18-21 årige med en kompensation på 2,9 mio. kr. i 2023 stigende til 7,0 mio. kr. i 2025 og frem. Kompensationen forudsættes at kunne dække udgifterne ved udvidelsen af den vederlagsfrie tandpleje fuldt ud.

Herudover er der en række øvrige reguleringer/aftaleelementer finansieret af bloktilskuddet som Randers Kommune ikke kan udmønte, svarende til et tab på 1,2 mio. kr. i 2023 og 0,6 mio. kr. fremadrettet (det drejer sig primært om kommunal medfinansiering af større digitaliseringsprojekter på landsplan).

Tillægsbevillinger

I lighed med tidligere år er tillægsbevillinger givet siden budgetvedtagelsen indarbejdet. Det drejer sig om primært om en tillægsbevilling på 0,8 mio. kr. vedrørende ”styrket kommunikation, identitet og markedsføring” i Nordbyen. Beløbet er finansieret via grundkapitaltilskuddet og skal derfor ikke påvirke opgørelsen af råderummet (se bilag 1 ”korrektioner af råderum”).

Bæredygtighedsudvalg

Som følge af den nye udvalgsstruktur er der oprettet et nyt bæredygtighedsudvalg. I basisbudgettet er der fra 2023 og frem indregnet et budget på i alt 750.000 kr. årligt til vederlag, mødebudget samt en administrativ stilling til servicering af udvalget.

Servicebuffer

Der er (i lighed med tidligere år) indregnet en servicebuffer på 40 mio. kr. i 2023 og frem med henblik på at imødegå eventuelle sanktioner på landsplan og skabe mulighed for forbrug af overførte midler (bufferen er ikke finansieret, men neutraliseres af en modpost under finansforskydninger).

Serviceramme

Kommunens vejledende serviceramme for 2023 kan opgøres til 4.701,3 mio. kr. (inkl. løft som følge af demografi). Basisbudgettet viser serviceudgifter for i alt 4.669,7 mio. kr. (inkl. buffer på 40 mio. kr.) – altså udgifter i basisbudgettet som ligger godt 30 mio. kr. under servicerammen. Dette skyldes primært de indarbejdede effektiviseringskrav samt ”ingen prisfremskrivning” på udvalgte varer og tjenesteydelser.

2.3 Øvrig drift

Under øvrig drift er der følgende tre hovedposter

- Indkomstoverførsler
- Refusion for særligt dyre sager
- Kommunal medfinansiering på sundhedsområdet

De væsentligste forudsætninger er som følger:

Indkomstoverførsler 2023-26

Som sædvanlig budgetlægges her "fra bunden" under hensyntagen til regnskabserfaringer samt KL's vækstskøn. For overslagsårene budgetteres med KL's vækstskøn på alle de enkelte poster.

Økonomaftalen indebærer i 2023 en reduktion i bloktilskuddet på landsplan på 5,34 mia. kr. som følge af forventede faldende udgifter til indkomstoverførsler. Det svarer til 90,0 mio. kr. for Randers Kommune. Hertil kommer en forventet negativ midtvejsregulering på 6,2 mio. kr. i 2023 – altså i alt en reduktion på 96,2 mio. kr. De aktuelle tal for Randers Kommune viser forventede mindredgifter på godt 68,2 mio. kr. i 2023 – svarende til en nettomerudgift på 27,9 mio. kr.

De tilsvarende tal for 2024-26 fremgår af nedenstående tabel:

Indkomstoverførsler, mio. kr.	2023	2024	2025	2026
Ændring udgiftssiden (mindredgift)	-68,3	-52,4	-38,6	44,7
Midtvejsregulering 2023	6,2			
Ændring bloktilskud (mindreindtægt)	90,0	77,0	61,6	-7,0
Nettoændring (mindreindtægt)	27,8	24,6	23,0	37,7

(Minus angiver indtægter/overskud)

Merudgiften på området skal ses i sammenhæng med merindtægten fra det socioøkonomiske udgiftsbehov (jf. ovenfor). Der henvises desuden til særskilt notat om indkomstoverførslerne for en nærmere beskrivelse af området. Indkomstoverførslerne inkl. den opgjorte forværring er finansieret som en del af det samlede basisbudget.

Indkomstoverførsler 2022

Bloktilskuddet til Randers Kommune reduceres med 115,4 mio. kr. som følge af faldende udgifter til indkomstoverførsler på landsplan udover det forudsatte i sidste års økonomaftale mellem regeringen og KL. En gennemgang af alle poster i 2022 viser forventede mindredgifter på 65,4 mio. kr. i Randers Kommune. Altså en manko på 50 mio. kr.

I regnskab 2021 blev der reserveret netop 50 mio. kr. til en forventet midtvejsregulering i 2022, så sammenlagt er der lige nøjagtig "balance" på området i 2022. Der er således ikke behov for at bruge af råderummet i 2023-26 for at opnå balance.

Igen henvises til særskilt notat om indkomstoverførslerne for en nærmere beskrivelse af området.

Refusion for særlig dyre enkeltsager

På landsplan forventes øgede indtægter på 184 mio. kr. i 2023 (i forhold til tidligere forventet) hvilket medfører en tilsvarende reduktion i balancetilskuddet (en del af det samlede bloktilskud fra staten) på 3,1 mio. kr. for Randers Kommune. Efter sædvanlig praksis tilrettes budgettet i overensstemmelse hermed, hvilket betyder en forventet merindtægt på 41,4 mio. kr. i 2023 og 41,9 mio. kr. i 2024 og frem.

Ved budgetlægningen for 2021 blev det besluttet, at indtægterne i 2021 og 2022 skulle reguleres via kommunekassen og at det i forbindelse med budget 2023 igen skal vurderes om det er muligt at fastlægge et retvisende indtægtsbudget. I givet fald kan dette indtægtsbudget igen gøres til en del af fagområdernes samlede økonomi. Der henvises til særskilt notat om sagen.

Kommunal medfinansiering på sundhedsområdet

Regeringen har med økonomiaftalen valgt at videreføre fastfrysningen af den kommunale medfinansiering af sundhedsvæsenet (aktivitetsbestemt medfinansiering) i 2023. Fastfrysningen, herunder acontobetaling, sker på baggrund af samme model som tidligere.

Ministeriet har udmeldt kommunefordelte tal – og tallet for Randers er 393,6 mio. kr. Dette tal er indregnet i 2023 og frem.

2.4 Skattefinansieret anlæg

På anlægsområdet budgetteres med udgangspunkt i de allerede vedtagne budgetter og for 2026 indarbejdes tallene fra kommunens gældende 10-årige investeringsplan.

De vigtigste forudsætninger er som følger:

Anlægsbuffer

Der er (i lighed med tidligere år) indregnet en anlægsbuffer på 40 mio. kr. i 2023 med henblik på at imødegå eventuelle sanktioner på landsplan og skabe mulighed for forbrug af overførte midler fra tidligere år (bufferen er ikke finansieret, men neutraliseres af en modpost under finansforskydninger).

Ændrede pris- og lønskøn

Konsekvenserne af de ændrede pris- og lønskøn på anlægsområdet kan beregnes til 5,4 mio. kr. i 2023 stigende til 5,8 mio. kr. i 2026. Der modtages ikke – som under service – en særskilt kompensation til at dække disse merudgifter.

Tillægsbevillinger siden budget 2022-25

Tillægsbevillinger siden budgetvedtagelsen for 2022-25 er indregnet. Det drejer sig primært om følgende poster (Dronningborg, Ny Havnevej (entrepriser), scenetræk (Værket), forbedring af indeklimate samt ”prioritering af fritids- og idrætsmidler”).

For alle ovennævnte poster er der tale om beløb der samlet set er finansieret i 2022-2026, men hvor der blot er tale om periodeforskydninger. Som følge heraf foretages tilsvarende korrektioner af råderummet (se bilag 1).

Pulje til politisk udmøntning

Der er afsat en anlægspulje på 30,6 mio. kr. i 2026 til senere politisk udmøntning.

Ny 10-årig investeringsplan på anlægsområdet

Vedlagt det samlede budgetmateriale er der et forslag til en ny 10-årig investeringsplan på anlægsområdet gældende frem til og med 2032. Forslaget indebærer en gradvis forøgelse af kommunens anlægsbudget, som blandt andet tager højde for behovet for udbygning af kapacitet på serviceområderne som følge af den demografiske udvikling. Forslaget indebærer endvidere, at kommunen i 2030 har opsparet ca. 50% af den anslåede anlægsudgift til Klimabroen. Restbeløbet forudsættes dækket af statsligt anlægstilskud og/eller lånedispensation målrettet projektet (se bilag).

2.5 Øvrige poster

Forudsætningerne vedrørende de øvrige poster (hvile-i-sig-selv områder samt finansposter) er som følger:

- **Renter:** Renteudgifterne er budgetlagt ud fra de gældende rentesatser på de fastforrentede lån og med en variabel rentesats på 2% i 2023 og frem. Renteindtægterne fra den likvide beholdning er budgetlagt med 1% i hele budgetperioden. Samlet er der en nettomerudgift på 1,0 mio. kr. i 2023 i forhold til det forventede i budget 2022-25. Balancetilskuddet (vedr. nettorenter, finansforskydninger, likviditetsforbrug mv.) reduceres med 0,4 mio. kr., så der er samlet tale om en nettomerudgift på 1,4 mio. kr. i 2023. De tilsvarende tal for årene 2024-26 er en nettomerudgift på hhv. 2,1 mio. kr., 1,7 mio. kr. og 0 mio. kr.
- **Jordforsyning:** Området er (som sædvanlig) budgetlagt så det går i balance i budgetperioden. Der henvises til særskilt notat om jordforsyning for en nærmere redegørelse.
- **Brugerfinansieret område:** Det samlede budgetlagte overskud på 12,75 mio. kr. årligt fastholdes med henblik på affaldsområdets afvikling af gæld til det skattefinansierede område (kommunekassen). Gælden på området forudsættes fortsat afviklet som hidtil planlagt i 2025.
- **Lånedispensationer:** I lighed med sidste år er der ikke indregnet lånedispensationer i 2023 og frem. Der kan udelukkende søges fra den ordinære lånepulje, der i alt udgør 200 mio. kr. Randers Kommune modtog sidste år 28 mio. kr. fra denne pulje. Forvaltningen har fremsendt ansøgning om andel i lånepuljen svarende til 40 mio. kr. (der var ansøgningsfrist den 15. august) og ministeriet forventer at svare inden udgangen af august måned. I det omfang kommunen modtager dispensation om optagelse af lån, vil det - fratrukket renter og afdrag i budgetperioden - forbedre det økonomiske råderum.
- **Indbetaling til Feriefond:** I lighed med tidligere år er der reserveret 12,7 mio. kr. årligt som indbetaling til Feriefonden. De 12,7 mio. kr. er placeret som en finanspost under finansforskydninger.
- **Opsparing vedr. drift og anlæg:** Budgetopfølgningen pr. 31/5 2022 viser en samlet forventet overførsel til 2023 på 360 mio. kr. I lighed med tidligere år forventes det, at den samlede opsparing ved udgangen af budgetperioden (dvs. ultimo 2026) skal udgøre 300 mio. kr. Det er derfor forudsat, at der i hvert af årene 2023-26 forbruges 15 mio. kr. af opsparingen (disse beløb budgetlægges under finansforskydninger).
- **Socialområdet – nedskrivning af gæld.** Som en del af budgetaftalen for 2021-24 blev det besluttet at nedskrive gælden på socialområdet med 8 mio. kr. årligt i 2021-2023 og i budgetaftalen 2022-25 yderligere 8,8 mio. kr. årligt i 2022-23. Der er således under finansposterne budgetlagt en nedskrivning på 16,8 mio. kr. i 2023.

- **Opsparing – Klimabro:** Opsparingen til Klimabroen (jf. budget 2019) stiger fortsat med 2 mio. kr. pr. år. Opsparingen udgør dermed oprindeligt 15 mio. kr. i 2023, men byrådet har besluttet at finansiere den nye Havnevej med 6,5 mio. kr. fra denne pulje. Derfor udgør opsparingen 8,5 mio. kr. i 2023, 17 mio. kr. i 2024, 19 mio. kr. i 2025 og 21 mio. kr. i 2026. Der er desuden optaget lån i 2018-2021 (Randers Havns egenfinansierede anlægsinvesteringer som giver kommunen automatisk låneadgang). Ydelserne på disse lån (der udgør årligt 3,0 mio. kr.) fragår den samlede opsparing til Klimabroen. Den akkumulerede opsparing i 2026 forventes herefter at udgøre ca. 145 mio. kr. Opsparingen til Klimabroen påvirker i udgangspunktet ikke opgørelsen af det økonomiske råderum, da der blot er tale om en likviditetsmæssig reservation under finansposter. Midlerne tages fra den ikke-disponerede likviditet som indgår i kassebeholdningen. Denne praksis anvendes også fremadrettet. I takt med at opsparingen forøges i kommende års budgetlægninger og der ikke er tilstrækkelig ikke-disponeret likviditet til at dække forøgelsen af reservationen fuldt ud, så vil eventuelle restbeløb blive finansieret via en korrektion i opgørelsen af det økonomiske råderum.

Opsparing klimabro (mio. kr.)	Før 2019	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Gammel opsparing (budget 2016)	10,3								
Lånoptagelse (låneramme 2018)		16,4							
Lånoptagelse (låneramme 2019)			22,9						
Lånoptagelse (låneramme 2020)				11,3					
Lånoptagelse (låneramme 2021)					11,6				
Opsparing (jf budget 2019)		7,0	9,0	11,0	13,0	15,0	17,0	19,0	21,0
Finansiering af havnevej			-9,2		-5,0	-6,5			
Forundersøgelse Klimabro					-3,0				
Renter og afdrag på lån				-1,8	-2,2	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
I alt	10,3	23,4	22,7	20,5	14,4	5,5	14,0	16,0	18,0
Samlet opsparing (akk)	10,3	33,7	56,4	76,9	91,3	96,7	110,7	126,7	144,7

3. Styringsmål og råderum

På baggrund af ovennævnte forudsætninger kan der nu opstilles følgende resultatopgørelse for Randers Kommune:

Resultatopgørelse (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Skatter	-4.945,5	-5.091,6	-5.224,1	-5.401,3
Tilskud	-2.216,7	-2.319,2	-2.464,3	-2.554,4
Skatter og tilskud i alt	-7.162,2	-7.410,8	-7.688,4	-7.955,7
Serviceudgifter	4.669,7	4.677,7	4.693,8	4.700,0
Pris og lønpulje, serviceudgifter		149,1	304,8	466,7
Øvrig drift	2.286,8	2.316,4	2.338,3	2.363,2
Pris og lønpulje, øvrig drift		64,0	130,7	200,8
Driftsudgifter i alt	6.956,5	7.207,2	7.467,6	7.730,7
Renter	11,0	9,6	8,2	7,0
Resultat af ordinær drift	-194,7	-194,0	-212,6	-218,0
Skattefinansierede anlæg	206,2	145,0	120,9	145,4
Pris og lønpulje, anlæg		2,2	3,5	7,2
Skattefinansieret anlæg i alt	206,2	147,2	124,5	152,6
Resultat af ordinær drift og anlæg	11,5	-46,8	-88,1	-65,4
Jordforsyning	16,2	-14,3	-1,0	1,1
Pris og lønpulje, jordforsyning		-1,6	-2,3	-3,3
Ældreboliger	5,1	5,4	5,8	6,2
Pris og lønpulje, ældreboliger		-1,6	-3,3	-5,0
Brugerfinansieret område	-12,6	-12,6	-12,6	0,2
Pris og lønpulje, brugerfinansieret		-1,8	-3,7	-4,9
Årets resultat før finansposter	20,1	-73,3	-105,2	-71,2
Optagne lån	-16,2	-17,4	-18,6	-17,2
Afdrag på lån	82,3	80,9	80,5	80,6
Finansforskydninger	-23,0	-13,8	9,9	11,6
Finansposter i alt	43,1	49,6	71,8	75,0
Kassebevægelse	63,2	-23,6	-33,4	3,9

(Minus angiver indtægter/overskud)

I resultatopgørelsen er kommunens primære styringsmål – ”resultat af ordinær drift og anlæg” fremhævet. Det er dette styringsmål, der danner udgangspunkt for opgørelsen af det samlede råderum i budget 2023-26 (jf. nedenstående afsnit 3.1).

3.1 Opgørelsen af råderummet (herunder korrektioner)

I forbindelse med opgørelsen af råderummet er det som sædvanligt nødvendigt at korrigere for bufferne på service og anlæg. Disse buffer er nemlig udelukkende af teknisk karakter og er indarbejdet for at imødegå eventuelle sanktioner på landsplan. De er derfor heller ikke finansierede, men neutraliseres af en modpost under finansposter.

Herudover er det nødvendigt at foretage en række korrektioner, som beskrevet nærmere i **underbilag 1**

3.1.1 Opgørelse af råderummet

På baggrund af ovenstående beskrivelse kan opgørelsen af råderummet sammenfattes som følger:

Mio. kr.	2023	2024	2025	2026
Resultat af ordinær drift og anlæg	11,5	-46,8	-88,1	-65,4
Korrektioner vedr. buffere	-80,0	-40,0	-40,0	-40,0
Overført fra 2022 (overskud vedr. midtvejsregulering af ændret PL)	-26,8			
Øvrige korrektioner til råderummet	-0,7	-2,6	3,6	1,5
Eventuel lånedispensation – omfang kendes endnu ikke?				
Afdrag på lån	82,3	80,9	80,5	80,6
Råderum (før reservationer)	-13,7	-8,6	-44,0	-23,3
Foreløbig reservation af råderum (kollektiv busstrafik og socialområdet)	22,0	10,0	10,0	10,0
Råderum (efter foreløbige reservationer)	8,3	1,4	-34,0	-13,3

(Minus angiver indtægter/overskud)

Tallene før foreløbige reservationer viser et **samlet gennemsnitligt råderum på 22,4 mio. kr.** og et **varigt råderum (overskud) på 23,3 mio. kr.** i 2026 og frem. Med andre ord kan der maksimalt vedtages nye varige bevillinger i 2026 og frem på 23,3 mio. kr., hvis målsætningen om balance skal opretholdes. Sker dette ikke, dannes 2027 i næste års budgetlægning som udgangspunkt med en indbygget ubalance.

Efter de foreløbige reservationer af råderummet (se beskrivelsen nedenfor) kan det **gennemsnitlige råderum opgøres til 9,4 mio. kr.** og et **varigt råderum (overskud) på 13,3 mio. kr.**

Hvis Randers Kommune modtager lånedispensation vil det som ovenfor nævnt forøge råderummet i budgetperioden. Der forventes svar herpå ultimo august.

Nærmere vedrørende reservation af råderum

De foreløbige reservationer af råderum vedrører de to områder ”busdrift” og ”socialområdet”, jf. nedenstående beskrivelser.

Med reservationerne ønskes det fra forvaltningens side tydeliggjort, at der er økonomiske problemstillinger i det samlede budgetforslag, der i særlig grad er presserende. Som led i den videre budgetlægning skal der politisk tages stilling til disse – herunder om reservationerne (helt eller delvist) skal udmøntes til de pågældende fagområder eller problemstillingerne skal adresseres på anden vis.

Busdrift

Der forventes pt. en merudgift for busdriften på ca. 12 mio. kr. i 2023 som følge af stigende brændselspriser. Det foreslås derfor, at der af råderummet reserveres 12 mio. kr. (se afsnit 2.2 ovenfor samt særskilt notat for en nærmere beskrivelse)

Socialområdet

Samlet set for socialområdet forventes et merforbrug i 2022 inkl. projekter på 50,7 mio. kr. Med et overført merforbrug fra tidligere år på 30 mio. kr. forventes merforbruget ultimo 2022 at være på 80,7 mio. kr. Effekterne af handleplanerne i 2022 er opgjort til 5-6 mio. kr. og er ikke indregnet i ovenstående skøn. Hvis disse medtages forventes et underskud ved udgangen af 2022 på ca. 75 mio. kr.

Byrådet har tidligere besluttet en gældssanering på 16,8 mio. kr. som effektueres i forbindelse med regnskab 2022. Medtages dette beløb vil gælden primo 2023 udgøre knap 60 mio. kr.

De udarbejdede handleplaner på området kan udelukkende være med til at dæmpe den fremtidige forventede vækst i underskuddet på området.

På den baggrund foreslås det, at der som led i de politiske drøftelser om budgettet for 2023-2026 tages stilling til mulighederne for yderligere gældssanering af socialområdet samt muligheden for at give området et varigt løft udover det området forventes at modtage via demografimodellen. Med henblik herpå, er der foretaget en foreløbig reservation i råderummet på 10 mio. kr. årligt til socialområdet i 2023 og frem.

Økonomisk råderum - samlet

Udover ovennævnte tal er der i 2026 i basisbudgettet indarbejdet en anlægspulje på 30,8 mio. kr. Denne pulje er ikke prioriteret endnu og kan derfor indgå i opgørelsen af det samlede økonomiske råderum.

Medtages denne pulje ser råderumsopgørelsen ud som følger:

Mio. kr.	2023	2024	2025	2026	Gns
Råderum	-13,7	-8,6	-44,0	-23,3	-22,4
- Foreløbig reservation bustrafik	12,0				
- Foreløbig reservation socialområdet	10,0	10,0	10,0	10,0	
Råderum (efter foreløbige reservationer)	8,3	1,4	-34,0	-13,3	-9,4
Anlægspulje til prioritering i 2026				-30,8	

(Minus angiver indtægter/overskud = positivt råderum)

3.1.2 Anvendelse af råderummet

Råderummet er til fri politisk disponering.

Der er i budgetmaterialet udarbejdet oversigt over følgende poster:

- Bevillinger, der udløber i budgetperioden
- Henviste sager (sager der er henvist til de kommende budgetdrøftelser for 2023-26).
- Ønsker til drift og anlæg (fra fagudvalg)

Nedenstående tabel sammenfatter de indmeldte beløb:

Mio. kr.	2023	2024	2025	2026
Ønsker	30,5	44,5	62,5	67,5
Henviste sager	5,6	13,5	13,5	13,5
Bevillinger, der udløber	16,9	30,5	32,0	32,0
I alt	53,0	88,5	108,0	113,0

Der henvises til særskilt opgørelse med specifikation af ovennævnte poster.

Udover ovennævnte poster skal følgende bemærkes vedrørende svømmehallen på Nørrevangsskolen:

Svømmehallen på Nørrevangsskolen

Svømmehallen på Nørrevangsskolen har været lukket siden 3. juli 2019 på grund af en vandskade. Grundet en voldgiftssag har det ikke været muligt at renovere bygningen, inden sagen var afgjort. Randers Kommune har vundet voldgiftssagen, men fik ikke medhold i forhold til erstatningskravet. Kommunen skal således selv finansiere en eventuel istandsættelse, som beløber sig til ca. 12 mio. kr. I forbindelse med

budgetmaterialet fremlægges en bruger- og kapacitetsanalyse i forhold til de 5 kommunale svømmehaller. Som element i denne analyse skitseres kort mulighederne for finansiering af anlægsudgiften (se særskilt bilag i budgetmaterialet)

3.2 Øvrige styringsmål

Nedenfor gives en status på kommunens øvrige styringsmål:

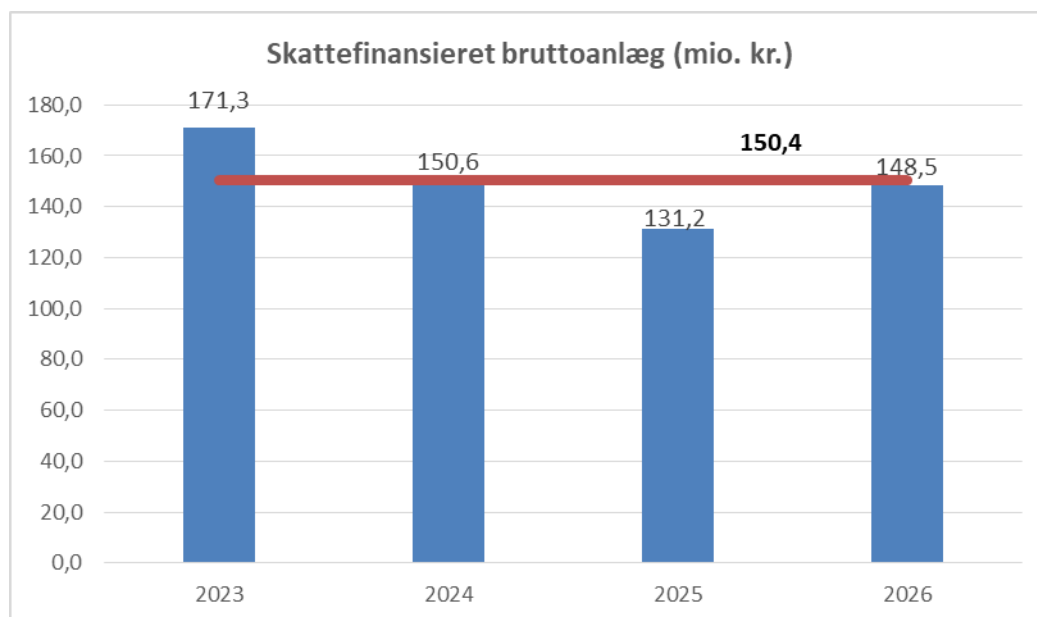
- Skattefinansieret bruttoanlæg (gennemsnit på minimum 150 mio. kr. i budgetperioden)
- Skattefinansieret gæld (skal falde i budgetperioden)
- Gennemsnitlig kassebeholdning (den ikke-disponerede beholdning i 2026 skal være mindst 100 mio. kr.)

3.2.1 Skattefinansieret bruttoanlæg

På det skattefinansierede område er der tale om følgende udgifter og indtægter:

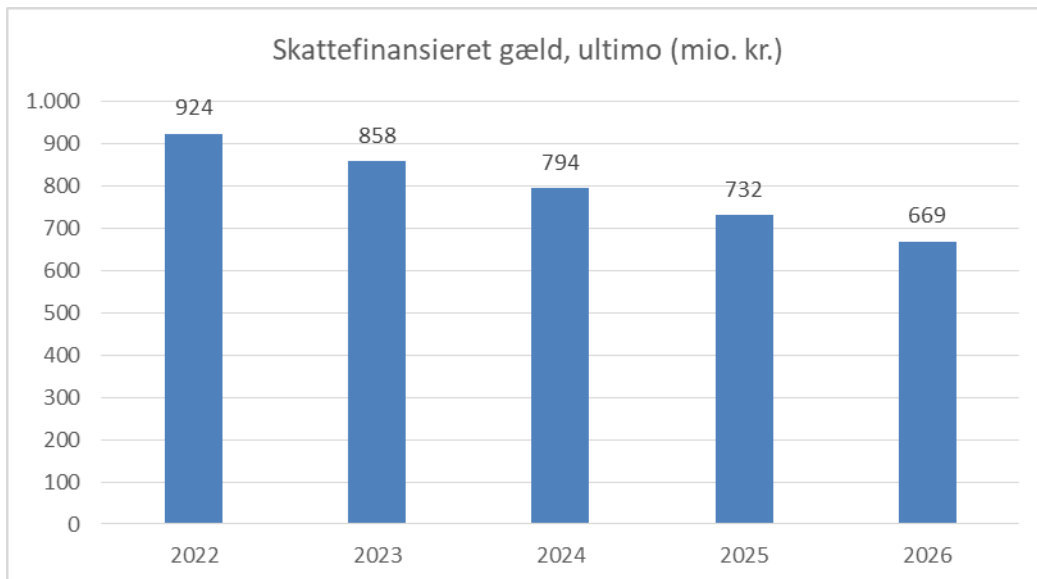
Mio. kr.	2023	2024	2025	2026
Skattefinansieret anlæg, udgifter (ex buffer)	171,3	150,6	131,2	148,5
Skattefinansieret anlæg, indtægter	-5,1	-5,6	-10,2	-3,1
Nettoresultat	166,2	145,0	120,9	145,4

Gennemsnittet af de skattefinansierede bruttoudgifter (ex. buffer i 2023) er **150,4 mio. kr.** – altså er måltallet på minimum 150 mio. kr. årligt opfyldt. Grafisk kan dette illustreres som følger:

3.2.2 Skattefinansieret gæld (ex. Feriefond)

Målsætningen er et fald i den skattefinansierede gæld, hvilket klart opfyldes i det foreliggende basisbudget, jf. nedenstående figur:

Det ses, at den skattefinansierede gæld forventes at falde fra 924 mio. kr. ultimo 2022 til 669 mio. kr. ultimo 2026. Dette forudsætter dog, at Randers Kommune ikke realiserer eventuelle lånedispensationer i perioden. I det omfang der optages yderligere lån (udover det forudsatte i basisbudgettet), vil gældsafviklingen blive mindre.

3.2.3 Kassebeholdningen

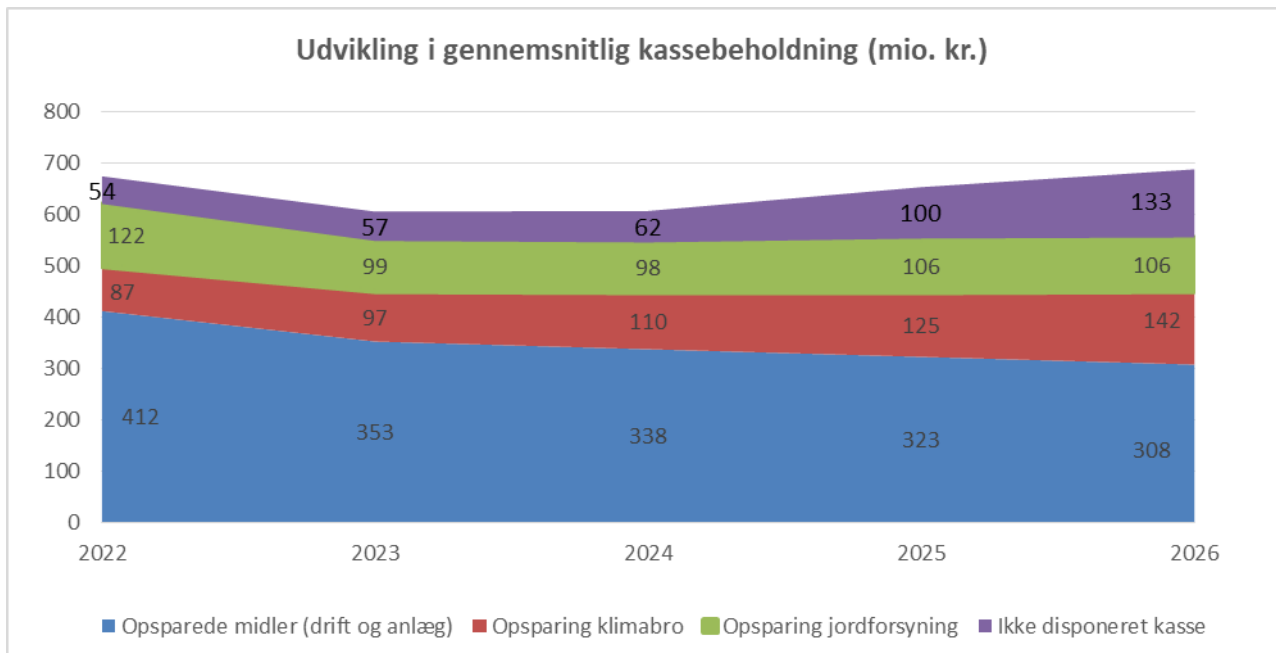
Den fremadrettede kassebeholdning er beregnet ud fra et skøn om en gennemsnitlige kassebeholdning for hele året 2022 på 675 mio. kr. samt den kasseændring, der fremgår af resultatopgørelsen².

Ved opgørelsen af kassebeholdningen er det vigtigt at være opmærksom på, at kassebeholdningen indeholder en række bevillinger, der allerede er givet – og dermed ikke er disponible. Det drejer sig om følgende:

- Opsparede midler på drift og anlæg – der blev i regnskab 2021 overført en opsparing på 464 mio. kr. til 2022 og der forudsættes overført 360 mio. kr. til 2023 faldende til 300 mio. kr. ultimo 2026. Omregnes til gennemsnit svarer det til 412 mio. kr. i 2022 faldende til 308 mio. kr. i 2026.
- Opsparede midler vedrørende jordforsyning – her blev der overført 137,5 mio. kr. til 2022 og der forventes overført 106,9 mio. kr. til 2023. Da budgettet for jordforsyning er i balance over budgetperioden vil den gennemsnitlige opsparing fra 2023 og frem være stort set uændret over budgetperioden (bortset fra nogle periodeforskydninger mellem årene).
- Opsparing til klimabroen – der forventes en opsparing på gennemsnitligt 87 mio. kr. i 2022 stigende til gennemsnitligt 142 mio. kr. i 2026.

Alle ovennævnte oplysninger er søgt illustreret i nedenstående figur der viser den forventede udvikling i kassebeholdningen – herunder de disponerede beløb:

² I lighed med sidste år er der dog korrigeret for den budgetlagte opsparing til klimabroen på 8,5 mio. kr. i 2023 stigende til 21 mio. kr. i 2026. Disse beløb forventes ikke brugt i budgetperioden og er i stedet medtaget som en del af opsparingen til klimabroen, jf. figur over kassebeholdningen.

Figuren viser at den ikke disponerede kassebeholdning (det lilla område) udgør 54 mio. kr. og stiger til 133 mio. kr. i slutningen af budgetperioden.

Politiske muligheder for at forbedre det økonomiske råderum

Nedenfor er oplyst en række eksempler på mulige håndtag, som man politisk kan vælge at anvende, hvis det ønskes, at det økonomiske råderum skal udvides. Forvaltningen har i udgangspunktet fastlagt forudsætningerne i basisbudgettet - og herunder medtaget forbedringer/forværringer af økonomien - ud fra en faglig betragtning og også med hensyntagen til den samlede usikkerhed og risiko, der altid er indbygget i et budgetforslag. Blandt andet i forhold til indtægtssiden, befolkningsudviklingen og udviklingen i kommunens udgifter til indkomstoverførsler.

Politisk kan der ses anderledes på summen af usikkerhed og risici i budgettet – og det hertil knyttede behov for eksempelvis reservebeløb. Eksemplerne på mulige håndtag er derfor beskrevet samlet med henblik på, at der politisk er overblik over disse. Udover disse håndtag er der naturligvis også den politiske mulighed for at vedtage effektiviseringer/besparelser, som ligger ud over det der allerede er indbygget i basisbudgettet:

Mulige håndtag (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026
Demografi (forudsætning om yderligere kompensation)		-12,6	-12,6	-12,6
Reservepulje vedr. PL-kompensation i 2022	-12,5			
Reservepulje vedr. udmøntningen af ingen PL 23	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
Videreførelse af ingen prisfremskrivning i 2024		-10,2	-10,2	-10,2
Hal 4 voldgiftssag - reservebeløb	-15,0			
Håndtag i alt	-29,8	-25,1	-25,1	-25,1

Demografi – forudsætning om øget statslig kompensation

Forudsætningen om, hvorledes kommunerne i 2024 og frem vil blive kompenseret for det demografiske udgiftspres er forbundet med stor usikkerhed. Både udviklingen i det finanspolitiske råderum på landsplan og udfaldet af et kommende folketingsvalg må forventes at have stor betydning for dette. Der er allerede i budgettet indregnet en vis kompensation. Politisk kan man vælge at være mere optimistiske og eksempelvis indregne en kompensation svarende til niveauet i 2023 i 2024. Det ville i givet fald indebære forudsatte merindtægter – udover det der allerede er inde i budgettet – på 12,6 mio. kr. i 2024 og frem (som et niveauløft). Tilsvarende kan man politisk også vælge at se mere optimistisk på årene 2025 og frem med en tilsvarende mulighed for at forbedre forudsætningerne i budgettet.

Forvaltningen kan dog ikke anbefale, at forudsætningen om statslig kompensation øges i 2024 og frem. Dels tages der herigennem hul på en for stor andel af det råderum, som skal muliggøre en fornuftig budgetlægning i de kommende år, og dels er risikoen betydelig, da kommunerne ikke nødvendigvis kan forvente samme grad af landspolitisk fokus på demografiens betydning for den kommunale service i de kommende år.

Reservepulje PL-kompensation 2022.

Som anført tidligere i notatet er der i udgangspunktet et nettooverskud i 2022 på 39,3 mio. kr. vedrørende udmøntning af den kompensation kommunen har modtaget som følge af ændrede pris- og lønskøn. Dette er dog ud fra en samlet vurdering, der ikke tager højde for delområder som måtte blive ramt uforholdsmæssigt hårdt af de stigende priser. Det drejer sig blandt om kommunens kontrakter på kørsel (visiteret personbefordring), hvor der forventes betydelige stigninger som følge af de stigende

brændstofpriser, ligesom der også forventes betydelige stigninger i kommunens udgifter til husleje, da disse kontrakter typisk har indbygget en prisregulering med afsæt i nettoprisindekset.

Det er derfor forudsat at der kun overføres 26,8 mio. kr. af forbedringen til en udvidelse af det økonomiske råderum i budget 2023-2026. Restbeløbet på 12,5 mio. kr. er forudsat reserveret med henblik på udmøntning i forbindelse med regnskab 2022 efter indstilling fra forvaltningen. Anvendes beløbet ikke fuldt ud i den forbindelse kan et eventuelt restbeløb indgå i opgørelsen af det økonomiske råderum for næste års budgetlægning.

Politisk kan man vælge at sætte dette beløb ned eller allerede nu prioritere det fulde beløb til andre formål. Forvaltningen kan dog ikke anbefale dette, da der fortsat er meget stor usikkerhed ift. udviklingen i økonomien – herunder betydningen af inflationen og stigende priser, ligesom der som ovenfor nævnt er betydelige prisstigninger i vente på områder med kontrakter med indeksregulering. Der bør derfor være afsat en betydelig reserve som kan imødegå dette i forbindelse med regnskabet for 2022.

Reservepulje udmøntning af ingen pris- og lønfremskrivning i 2023.

Som tidligere beskrevet kan ingen prisfremskrivning i 2023 overudmøntes med 2,3 mio. kr. – det vil sige, at det beløb enhederne ikke får fremskrevet deres budget med, er højere end det hidtil har været forudsat som følge af de stigende priser. Som beskrevet er beløbet reserveret som en pulje til at håndtere eventuelle korrektioner/områder som bliver særligt hårdt ramt af prisstigninger (herunder af prisstigninger som følge af indeksregulerede kontrakter som nævnt ovenfor). I modsætning til reserven ovenfor, er der her tale om et varigt beløb. Politisk kan man vælge, at prioritere beløbet til andre formål.

Forvaltningen anbefaler at reservebeløbet fastholdes. Argumentet herfor er det samme som ovenfor.

Videreførelse af ingen prisfremskrivning i 2024.

Det er i basisbudgettet forudsat, at der fra og med 2024 genindføres fuld prisfremskrivning af enhedernes budgettet til varer og tjenesteydelser. Såfremt man politisk ønsker at videreføre 'ingen prisfremskrivning' – eksempelvis yderligere et år - så vil det i udgangspunktet betyde en forbedring af det økonomiske råderum på 10,2 mio. kr. årligt fra 2024 og frem. I overvejelserne bør det herunder indgå, at der efterhånden i en længere periode har været 'ingen fremskrivning' og at der det seneste års tid har været store prisstigninger, som alt andet lige i betragtelig grad udhuler købekraften i enhedernes budgetter.

Hal 4 - voldgift.

Der er i budgettet reserveret 15 mio. kr. til voldgiftssagen vedrørende Hal 4. Voldgiftssagen er vundet og forvaltningen er nu i gang med at få bekræftet, at der ikke er flere usikkerheder eller andre forhold som kunne tale for at fastholde reservationen af beløbet. Er det ikke tilfældet kan beløbet tilgå råderummet. Såfremt afklaringen kan gennemføres inden de tekniske korrektioner til budgettet skal laves, så vil beløbet blive medtaget her. I forlængelse heraf kan det oplyses, at KL har varslet, at der forventes ændrede skøn i Økonomisk Redegørelse, som Finansministeriet offentliggør ultimo august, og at KL på den baggrund vil opdatere sin tilskudsmodel. De økonomiske konsekvenser af denne opdatering vil ligeledes blive indarbejdet i de tekniske korrektioner. Det vides endnu ikke om der vil være tale om en opdatering, der forværrer eller forbedrer grundlaget for kommunens budgetlægning.

Underbilag 1 - Korrektioner i forbindelse med opgørelse af råderummet.

Der er behov for at korrigerer for en række beløb i forbindelse med opgørelsen af det politiske råderum. Det drejer sig primært om anlægsprojekter, som flyttes ind i/ud af budgetperioden 2023-26.

Nedenstående tabel viser de foretagne korrektioner af råderummet med tilhørende beskrivelse heraf (minusbeløb angiver et løft af råderummet):

Korrektioner i forbindelse med råderumsopgørelse (mio. kr.)	2023	2024	2025	2026	Beskrivelse
Anlæg					
Forbedring af indeklima i daginstitutioner BY 25-04-22 pkt. 159	5,308				Budget flyttes fra 2023 til 2022 og må derfor ikke forbedre råderummet i 2023.
Scenetræk Værket BY 21-03-22 pkt. 127	4,290				Budget flyttes fra 2023 til 2022 og må derfor ikke forbedre råderummet i 2023.
Ny Havnevej BY 16-05-22 pkt. 208	-6,801				Finansieret af opsparingen til Klimabroen og skal derfor ikke finansieres af råderum
Ekstra bevilling til daginstitution i Dronningborg, Dagtilbud Nordøst BY 13-06-22 pkt. 239	3,000				Finansieret af puljen til politisk prioritering i 2026. Af de 10 mio. kr. flyttes 7 mio. kr. til 2024 og 3 mio. kr. til 2022. Samlet forbedrer det råderummet kunstigt med 3 mio. kr., og derfor skal der korrigeres
Prioritering af fritids- og idrætsmidler BY 13-06-22 pkt. 235	-8,113	-4,993	1,213		Prioritering af 17,4 mio. kr., der er finansieret af midler i 2022-2025. Budget flyttes mellem 2022 og 2023-2025 og må derfor ikke forbedre råderummet i 2023-2025.
Service					
Styrket kommunikation i Nordbyen BY 28-02-22 pkt. 104	-0,771				Finansieret via grundkapitalindsud og må derfor ikke påvirke råderummet i 2023.
Driftsfinansierede investeringer*					
Tandpleje BY 17-06-19 pkt. 333 og 13-09-21 pkt. 348	1,042	1,042	1,042	1,042	Ny struktur i tandplejen med afledte driftsbesparelser
Randers Teater BY 21-03-22 pkt. 128	0,155	0,155	0,155	0,155	Tilbygning i 2022 finansieret via en huslejestigning på 150.000 kr. årligt fra 2023-2032.
Driftsafdelingen BY 14-01-19 pkt. 41	0,814	0,814	0,814		Maskininvesteringer, som afdrages til og med 2025.
Kirkegårde BY 14-01-19 pkt. 41	0,062	0,062	0,062		Investeringer på Kirkegårde som afdrages til og med 2025.
Lysanlæg på Randers Stadion BY 22-06-20 pkt.	0,314	0,314	0,314	0,314	Opførelse af lysanlæg i 2020 med afdrag på 300.000 kr. årligt frem til 2030.
Korrektioner i alt	-0,699	-2,605	3,601	1,511	

*Kommunens investeringsmodeller indebærer en midlertidig reduktion af kommunens driftsbudget. Da de der tale om en midlertidig reduktion, der er foretaget for at investeringerne kan tilbagebetales til kommunekassen, bør disse ikke forbedre råderummet.